

ПРОБЛЕМА КРИЗИ ФАХОВОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Гутиря М. О., Кононова М. М.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

marvaspsy@gmail.com, meershaum@ukr.net

Важливим етапом у здобутті професії є перехід від навчання до роботи, практики, за яку людина отримує фінансову винагороду. В умовах світової кризи та у зв'язку з поширенням безробіття випускник-психолог зіштовхується як з об'єктивними труднощами – недостатність робочих місць, так і з суб'єктивними – несформованістю внутрішнього відчуття власної компетенції. До цього ж приєднуються особливості спеціальності «психологія», а саме те, що вона містить в собі безліч напрямків, які вивчаються студентом. З однієї сторони – це дає свободу вибору майбутнього місця роботи, з іншої – породжує внутрішню невизначеність і складнощі у випускника. Безумовно, криза фахової готовності характерна для кожної професії, але через свою специфіку саме у майбутніх психологів вона відчувається більш виражено.

Метою нашого дослідження є аналіз особливостей нормативної кризи фахової готовності, що проживається майбутнім психологом протягом четвертого та шостого років навчання.

Дана криза характеризується найбільш складним перебігом з поміж інших криз професійного навчання. Криза визначається як активізація суперечностей, пов'язаних з початком безпосередньо професійної діяльності та недостатньою сформованістю готовності випускників до неї. Зовнішнім фактором, що впливає на перебіг кризи є прірва між соціальною престижністю професії психолога та фінансовим винагородженням для молодого спеціаліста. Можемо виснути гіпотезу, що саме це штовхає молодого фахівця розглядати суміжні професії в інших галузях, де винагорода за роботу є привабливішою.

Одними з типових ознак кризи фахової готовності є зростання негативного емоційного стану, що супроводжує навчання. Разом з тим відчувається підвищення професійної фрустрованості. Майбутні психологи оцінюють навчання як більш стресогенне на випускних курсах.

У своїх дослідженнях Столярчук О. А. зазначає, що 47% опитаних випускників-учителів переживають кризу фахової готовності на 4 курсі навчання, що деструктивно впливає на успішність професіоналізації особистості. Також вчена пропонує певну стратегію, що оптимізує професійну самооцінку студентів.

Самоспостереження та адекватна самооцінка – важливі складові самовизначення психолога. Аналізуючи складові своєї особистості, фахівець відкриває нові обрії і в стосунках зі значущими іншими людьми, і у професійній діяльності, і у майбутній самореалізації [3].

Одним із критеріїв професійної самооцінки можна визначити особистісно-рефлексивний: уміння аналізувати й оцінювати наявність особистісних і професійних якостей, необхідних для забезпечення якості професійної діяльності; уміння усвідомлювати й співвідносити свої можливості з соціальними вимогами; сформованість самосвідомості, рефлексії, самоконтролю, самостійності та адекватної самооцінки; усвідомлення сильних сторін своєї особистості та використання їх задля формування власного професійного стилю [1].

До того ж, важливим є те, які завдання поставив перед собою майбутній фахівець в процесі навчання. Останнє потребує нових технологій професійно-педагогічної підготовки, орієнтованих на модифікацію суб'єктивного простору майбутніх спеціалістів, їхнього внутрішнього «Я» через формування механізмів рефлексії, професійного самоаналізу та саморегуляції. Фахівець психології – не тільки професійно спрямована система, а й система, що саморегулюється. Це виявляється у відчутті й усвідомленні «професійного «Я». Воно включає в себе: образи «Я» («Я» в минулому, «Я» в теперішньому, «Я» в майбутньому), «Я-концепцію» [3].

Мосійчук В. В. у своїй роботі зазначає, що криза фахової готовності часто виникає під час проходження професійної практики, під час якої студент має можливість перевірити власну професійну компетентність та психологічно приближується до початку професійної діяльності [5; 6; 7].

Подальший професійний розвиток майбутнього фахівця є результатом позитивного вирішення кризи. У своїй спільній роботі Коханова О. П. та Столярчук О. А. зауважують, що особистісний потенціал є детермінантою і ресурсом проживання студентами кризи фахової готовності. Під час переживання цієї кризи студент випускних курсів активно проєктує і рефлексує щодо своєї приналежності до відповідної професійної спільноти. Результати власної рефлексії можуть викликати різні емоції, і якщо переважають негативні (наприклад, тривога, страх), то криза має більше умов для розгортання. Можемо висунути гіпотезу, що наявність професійної спільноти з більш досвідченими колегами, до якої входить майбутній фахівець може пом'якшити протікання кризи фахової готовності. Така спільнота дає студенту-випускнику можливість підтримки, варіанти перебігу власної кар'єри та можливість виражати власну експертну думку і навіть реалізувати професійний потенціал.

Складність перебігу кризи фахової готовності відображається в актуальному внутрішньому конфлікті студента між особистісно-професійним потенціалом випускника (рівень компетентності, готовність працювати, визнання професії, емоційні переживання щодо перспектив та ін.) та його ідентичністю (сприйняття майбутньої професії як покликання, можливістю власної самореалізації). Отже, студент зіштовхується з необхідністю вибору стратегії подолання кризи, де конструктивною стратегією є посилення внутрішніх прагнень до професійного становлення, а деструктивною – домінування зовнішніх чинників професійного становлення, що спричиняє дисбаланс.

Як стверджує Т. С. Яценко, самопізнання і самокорекція є необхідними передумовами у підготовці особистості до професійної взаємодії [7].

Адже крім набуття знань, практичних навичок та вмій, за час навчання студенту необхідно здійснити величезну роботу зі становлення власної особистості, формування її професійно важливих якостей. Здатність легко встановлювати контакти з різними категоріями клієнтів, комунікабельність, спостережливість, емоційна стабільність, рефлексивність, розвинута емпатія – ті риси та якості, які мають бути обов'язковою складовою особистості психолога. На результати роботи здійснюють вплив також культура, духовність і моральність майбутнього фахівця [3].

Таким чином, криза фахової готовності притаманна студентам випускних курсів. Найбільш яскраво вона виражена у тих майбутніх фахівців, у котрих прослідковуються негативні емоційні переживання щодо власної компетентності та відповідності професійній спільноті. Криза фахової готовності може проживатися майбутніми психологами більш інтенсивно через специфіку зовнішніх та внутрішніх труднощів. Невід'ємною частиною особистісно-професійного розвитку та умовою запобігання виникнення фахової кризи є самовиховання особистості професіонала, яке має дві основні складові – високий рівень самоконтролю та постійне самовдосконалення. Перспективою дослідження є аналіз чинників кризи фахової готовності випускників-психологів.

Література:

1. Кононова М. М. Критерії та показники професійного розвитку майбутніх фахівців спеціальної освіти / Педагогічні науки. Вип. 73. 2019. С. 83–87.
2. Кононова М. М. Теоретичні аспекти формування професійних якостей майбутніх дефектологів / Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, VII (77), Issue 188, BUDAPEST, 2019. С. 38–42.
3. Кононова М. М. Формування професійних якостей майбутніх дефектологів у процесі активного соціально-психологічного пізнання / Науковий часопис Національного педагогічного університету імені

- М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Випуск 66. 2019. С. 107–111.
4. Мосійчук В. В. Нормативна криза фахової готовності: психологічні особливості переживання [Електронний ресурс] / Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 2014. Режим доступу до ресурсу: <http://journals.urau.ua/index.php/2227-6246/article/view/158931/158179>
  5. Столярчук О. А. Роль особистісного потенціалу в переживанні студентами криз професійного навчання [Електронний ресурс] / Збірник статей VI Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Актуальні проблеми практичної психології». 2020. Режим доступу до ресурсу: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/1174/1/O_Stolyarchuk_ROT2_IPS.pdf
  6. Столярчук О. А. Формування конструктивної стратегії переживання кризи фахової готовності майбутніми учителями [Електронний ресурс] / Збірник наук. праць. Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка, Інститут психології і соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка. 2011. Режим доступу до ресурсу: <https://www.psych.kiev.ua/>
  7. Яценко Т. С. Теорія і практика групової психокорекції / Активне соціально-психологічне навчання: Навчальний посібник. К. : Вища школа, 2004. 679 с.

УДК 316.614+159

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ БЛАГОПОЛУЧЧЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Демчук О. А.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

olyatx77@gmail.com

Протягом останніх десятиріч значно виріс інтерес психологічної науки до вивчення як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, що впливають на систему здоров'я людини. До зовнішніх факторів впливу належать за ступенем стресогенності середовища війни і катастрофи, несприятливі соціальні умови, трагічні зміни в особистому житті людини та ін. Значно менше досліджені внутрішні фактори психологічного благополуччя особистості, що дають їй змогу ефективно протистояти негативним впливам середовища і успішно долати життєві труднощі.

Вивчення закономірностей формування внутрішніх факторів збереження психологічного благополуччя особистості є одним із найперспективніших напрямків наукових досліджень з точки зору